

IOACHIM LAZĂR

Implinirea unui secol de la înființarea muzeului județului Hunedoara constituie un minunat prilej de a evidenția laborioasa strădanie a slujitorilor acestei instituții de cultură de a promova cercetarea arheologică și istorică, etnografică și de științele naturii, a ținutului hunedorean. Luind naștere acum un secol în orașul Deva, muzeul s-a dezvoltat continuu prin descoperirea, colectarea, conservarea și studierea numeroaselor vestigii ale istoriei poporului român păstrate pe aceste meleaguri. Reconstituirea vieții muzeului din Deva ne obligă, de fapt, la trecerea în revistă a însăși activității de investigare arheologică, etnografică, de arhivă și de științele naturii, desfășurată în această instituție pe durata unui secol de existență.

Înființarea muzeului devean se datorește inițiativei „Societății de istorie și arheologie a județului Hunedoara”, creată în anul 1880, sub a cărei egidă și-a desfășurat activitatea timp de peste trei decenii. Printre membrii de onoare ai Societății, deci și ai muzeului, alături de alte personalități ale timpului, figurează la loc de frunte istoricul George Barițiu. În adunarea generală a județului Hunedoara din 1—2 iunie 1881, se discuta adresa înaintată de către Societatea de istorie și arheologie, referitoare la conservarea monumentelor istorice și la sprijinirea înființării unui muzeu de arheologie. Se ia hotărârea, ca în noua clădire a prefecturii, să fie puse la dispoziția societății trei săli mai mari, în vederea realizării acestui deziderat. Totodată se face un călduros apel la locuitorii județului Hunedoara pentru căutarea, înscrierea și declararea pietrelor vechi cu inscripții. Se cere, de asemenea, autorităților județului să sprijine societatea în achiziționarea documentelor valoroase și să dea o mână de ajutor în apărarea de distrugere a unor clădiri vechi. În anul 1882 s-a pus piatra de temelie a muzeului, prin constituirea colecțiilor de mineralogie—paleontologie, arheologie și etnografie, oferind posibilitatea păstrării și valorificării bogatului patrimoniu hunedorean în cadrul unei instituții specializate și marcând totodată sfârșitul unei perioade de exod al antichităților descoperite către muzeele din Viena și Budapesta. Numărul mare de antichități apărute incidental din subsolul hunedorean, distrugerea unora datorită ignorării sau necunoașterii valorii lor reale, au constituit pentru lucrătorii muzeului nou înființat, indemnuri pentru salvarea și adăpostrea acestor relicve valoroase.

Societatea de istorie și arheologie, în cadrul căreia își desfășoară activitatea muzeul, s-a bucurat încă de la înființarea sa de colaborarea unor prestigioși oameni de știință. Printre aceștia se numără istoricul și omul de cultură George Barițiu, cooptat într-una din ședințele societății drept membru de onoare.

Secția de antichități s-a constituit încă în anul 1881, cînd au început săpăturile arheologice de la Grădiște (Sarmizegetusa), fiind îmbogățită în anul următor prin donarea unor inscripții de către autoritățile orașului Deva. Tot în anul 1882 s-au organizat secțiile de etnografie și istorie naturală. Pînă în anul 1890, colecțiile erau adăpostite într-o casă particulară. La 27 august 1889, societatea relata într-un memoriu adresat autorităților județului că spațiul destinat muzeului se dovedește insuficient pentru adăpostirea colecțiilor. Abia din anul 1896 muzeul primește un nou spațiu în cadrul școlii reale, ocupînd 6 camere. Piese, deosebit de valoroase, pe care le adăpostește tinărul muzeu deveau, atrag atenția vizitatorilor și a specialiștilor de pretutindeni. Astfel, în vara anului 1902 un grup de profesori și studenți din București, conduși de eminentul arheolog și istoric, Grigore Tocilescu, vizitează muzeul și obiective istorice din județul Hunedoara. Cu această ocazie Societatea de istorie și arheologie a tipărit o broșură intitulată „Scurtă descriere oferită excursioniștilor din București”, cuprinzînd itinerariul celor patru zile de vizită precum și o succintă prezentare a obiectivelor arheologice și istorice care urmau să fie vizitate. Prin grija Societății se editează și „Anuarul Societății de istorie și arheologie al județului Hunedoara”, cuprinzînd studii și comunicări cu caracter istoric, arheologic, etnografic și de științele naturii, cu referire specială la județul Hunedoara. Societatea de istorie și arheologie a cunoscut o activitate susținută pînă în preajma primului război mondial, cînd intră într-un evident declin, încetîndu-și activitatea în anul 1914. După înfăptuirea actului istoric de la 1 decembrie 1918, s-a înființat o comisie de supraveghere, bunurile muzeului intrînd în proprietatea județului Hunedoara. Sarcinile cu specific muzeal au fost preluate, după desființarea Societății de istorie și arheologie a județului Hunedoara, de către Iosif Mallasz căruia Consiliul Dirigent i-a încredințat, în anul 1919, conducerea muzeului din Deva.

Activitatea muzeului a fost reglementată prin întocmirea, la finele anului 1920, a „Statutelor pentru organizarea și conducerea muzeului județean Hunedoara” și a „Regulamentului de organizare și sistematizare a funcționarilor și oamenilor de serviciu la muzeu”, aprobate și publicate în martie 1922. „Muzeului județean Hunedoara” îi este destinat un nou spațiu, în clădirea Reuniunii femeilor din județul Hunedoara, situată pe strada Saguna, (azi Decebal), nr. 10. Conform statutelor, muzeul dispune de următoarele secții: Biblioteca și arhiva; artele frumoase; secția industrială; secția antichităților și numismatică; secția etnografică și secția de istorie naturală. Aceleași statute stabileau printre răspunderile directorului și supravegherea în interes științific a teritoriilor: Sarmizegetusa, Mintia, Cetatea Devei, Grădiște—Orăștie; dealul Roșia — comuna Lunca, comunele Crivadia, Costești și Livadia importante pentru ruinele

romane. La cinci decenii de la înființare, muzeul era organizat în cinci colecții principale, fiind considerat de către specialiști, drept cel „mai bine organizat și cel mai bogat muzeu regional din țară”. Începând din anul 1934, conducerea muzeului este încredințată pasionatului arheolog, Octavian Floca. Muzeul din Deva devine centrul de colectare a tuturor obiectelor nou descoperite și de îngrijire a monumentelor istorice aflate pe teritoriul județului Hunedoara. Activitatea principală s-a îndreptat pe tărîmul cercetării științifice, materializată prin săpături arheologice, depozitarea și conservarea descoperirilor. În raportul de activitate, pe anul 1938, se arăta, că „pe lângă importanța culturală, arheologică sau istorică, muzeul nostru prezintă și o importanță națională și politică. El poate fi apreciat ca instituție care păstrează tot ce avem mai scump ca vestigii ale trecutului pe care nu o dată le invocăm în sprijinul dreptului nostru la pămîntul pe care trăim”.

În anul 1924 se reiau lucrările arheologice de la Sarmizegetusa, desfășurate sub egida „Asociației culturale” din localitate. Principalele șantiere vor deveni în anii următori Sarmizegetusa și Micia, unde se descoperă un bogat material arheologic, ceea ce face ca muzeul din Deva să se situeze printre cele mai active și importante din țară în ce privește arheologia epocii romane.

O preocupare permanentă a conducerii muzeului a constituit-o găsirea unui local corespunzător. În 1938 are loc o ultimă mutare a colecțiilor în edificiul „Magna Curia”, valoros monument al arhitecturii medievale din țara noastră. În contextul vieții științifice și culturale, activitatea muzeului din Deva este concretizată prin apariția, în anul 1937, a publicației sale : „SARGETIA”, ce continuă „Publicațiile muzeului județului Hunedoara” (1924—1928), și care în prezent a ajuns la cel de al XVII-lea volum.

Ritmul impetuos al dezvoltării României, după 23 August 1944, pe toate planurile vieții — economic, social și politic — impunea reorganizarea muzeului, continuînd prezentarea istoriei meleagurilor hunedorene de la începuturile evului mediu pînă în zilele fierbinți ale împlinirilor societății socialiste multilateral dezvoltate. Colectivul de muzeografi hunedoreni au reușit după trei ani de eforturi asidue să realizeze o instituție de înaltă ținută științifică și muzeistică, în care este ilustrată evoluția istorică a poporului român pe meleagurile hunedorene din cele mai vechi timpuri pînă azi. Noua expoziție de bază a muzeului județean Deva și-a redeschis larg porțile pentru publicul vizitator, la 7 mai 1981, cu ocazia aniversării a șase decenii de la înființarea Partidului Comunist Român. Cunoscînd adevărata sa consacrare în anii construcției societății socialiste, cînd valorile culturii au devenit un bun al maselor largi, mișcarea muzeistică din județul Hunedoara, îndrumată de organele de partid și de stat, a înregistrat o dezvoltare remarcabilă. Într-o perioadă relativ scurtă, au fost create noi așezăminte muzeale la Orăștie (1952), Aurel Vlaicu (1952), Petroșani (1964), Secția de Științele naturii a muzeului județean (1966), Castelul Corvineștilor din Hunedoara (1974) și Secția de istorie locală din Casa Crișan (1979).

În vastă rețea a așezămintelor culturale din Republica Socialistă România, muzeele hunedorene ființează ca organisme dinamice care prin expozițiile permanente, colecțiile și activitatea lor își aduc o contribuție substanțială la cercetarea, conservarea și valorificarea patrimoniului național către marele public.

Muzeele din județul Hunedoara, prin patrimoniul pe care îl dețin, sînt prezențe vii, active, în complexa operă de edificare a omului nou, deopotrivă făuritor și beneficiar al bunurilor materiale și spirituale create conștient, cu devotament și înalt patriotism revoluționar, care prin munca sa, prin convingerile sale materialist-științifice se afirmă plener în viața politică, economică și culturală a țării noastre. Alături de ceilalți factori educaționali, muzeele hunedorene, au menirea de a populariza semnificative cuceriri ale gîndirii și creației umane, de a cultiva în rîndul publicului larg, indiferent de naționalitate, vîrstă și profesie, gustul pentru armonie și frumos, respectul și prețuirea pentru tot ceea ce de-a lungul veacurilor s-a durat pe aceste meleaguri strămoșești. Un rol deosebit îi revine muzeului din Deva, care prin cele două secții ale sale, științele naturii și istorie, oferă o imagine vie a evoluției cadrului natural și istoriei meleagurilor hunedorene. Muzeul din Petroșani redă în toată amploarea și complexitatea sa, dezvoltarea mineritului din Valea Jiului și lupta minerilor sub conducerea Partidului Comunist Român împotriva exploatării și asupririi. Muzeul arheologic din Sarmizegetusa (înființat în anul 1924) adăpostește remarcabilele vestigii ale civilizației romane din Dacia, iar muzeul din Hunedoara evidențiază munca și lupta populației hunedorene în evul mediu, rolul jucat în fierăritul hunedorean, în dezvoltarea civilizației materiale a poporului român. Muzeul din Orăștie înmănușează în colecțiile sale remarcabilele comori ale artei populare și meșteșugurilor țărănești de pe Valea Mureșului mijlociu, a Geoagiului, Grădiștei și Romosului. În satul Aurel Vlaicu, se află casa memorială în care sînt prezentate planuri, schițe, machete de avioane și obiecte care au aparținut celebrului pionier ale aviației românești și mondiale.

Prin această rețea muzeală se asigură cercetarea, ocrotirea, conservarea, evidența științifică și punerea în circuitul turistic al bunurilor culturale de pe teritoriul județului, efectuîndu-se îndeosebi, cercetări pe șantierele arheologice de perioadă neolitică, dacică, romană și feudalism timpuriu, studii ecologice, geologice și paleontologice, etnografice și de istoria culturii și civilizației românești, cercetări de arhivă și de teren în domeniul istoriei medii, moderne și contemporane.

În activitatea de cercetare, muzeul devean a ținut seama de realitățile concrete, punîndu-se accentul pe subordonarea obiectivelor cercetării științifice unor necesități social-culturale actuale sau de perspectivă, pe creșterea contribuției muzeului la soluționarea sarcinilor complexe ale construcției societății socialiste multilateral dezvoltate și ale educării omului nou.

Colectivul de muzeografi hunedoreni răspunde astfel chemării adresate de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, tuturor slujitorilor istoriei de a dezvolta „recunoștința și prețuirea față de

strămoși, care cu sacrificii și jertfe uriașe au apărât ființa națională a poporului, au purtat steagul luptei pentru libertate și neatarnare, pentru dreptate națională și socială, trebuie să sădim în conștiința oamenilor sentimentul răspunderii față de moștenirea înaintașilor, al hotărârii de a duce mai departe, în noile condiții istorice, făclia progresului și civilizației pe pământul României".

Jubileul celor 100 de ani de activitate a muzeului din Deva prilejuește reliefaarea contribuției de prestigiu pe care muzeografil hunedoreni au adu-o de-a lungul deceniilor la cunoașterea trecutului istoric, a valorilor materiale și spirituale, a luptei pentru dreptate socială și națională, la educarea sentimentelor patriotice a numeroase generații.

Alături de preocupările științifice ce au transformat instituția muzeală din simplă teaurizatoare de valori într-un adevărat centru de cercetare, conservare și restaurare a bunurilor patrimoniale, a căpătat o nouă dimensiune, cuprinzând în sfera ei de activități siturile arheologice, rezervațiile naturale precum și monumentele de cultură românească. Ca urmare a extinderii acestei funcții, o serie de vestigii scumpe amintirii noastre, aflate la Grădiștea Muncelului, Sarmizegetusa, Vețel, Mălăiești au renăscut din ruine, glăsuind peste veacuri despre spiritul eroic și neîntrecuta măiestrie a geniului creator al poporului român.

Cea de a doua latură a muncii de cercetare științifică, valorificarea, are ca prim obiectiv împrăștierea permanentă a exponatelor din muzeu, și apoi redactarea de studii și rapoarte asupra principalelor teme din istoria județului, cuprinzând rezultatele muncii din diferitele sfere ale activității muzeale. Rezultatele cercetării arheologice și a investigațiilor din arhive și biblioteci sînt prezentate la sesiuni științifice din țară și tipărite în publicații de specialitate, în primul rînd în anuarul muzeului „Sargetia“, ajuns în acest an la volumul al XVII-lea.

În lumina orientărilor ce izvorăsc din cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982, colectivului de oameni ai muncii de la muzeul devean — muzeul centenar — îi revine sarcina de a acționa cu toată răspunderea pentru a contribui la crearea unei istorii unitare care să redea „corespunzător pentru fiecare etapă de dezvoltare economică, socială, fiecare perioadă istorică și luptele sociale, activitatea politică, să caracterizeze în lumina adevărului bazat pe fapte și documente, atît rolul claselor sociale, al poporului, cît și al diferiților conducători ai statului și personalități politice, științifice, culturale“. Instituție de cultură cu profund profil ideologic, muzeul are un rol deosebit de important în educarea tuturor oamenilor muncii, în primul rînd al tineretului, în spiritul patriotismului socialist, al devotamentului față de trecutul glorios al patriei, față de partid și popor, al prieteniei și frăției tuturor celor ce muncesc fără deosebire de naționalitate.

Printre activitățile de prestigioasă ținută, pentru realizarea cărora sînt implicați atît muzeografil cît și cadre de specialitate din afara muzeului, se pot enumera, sesiunile științifice, simpoziioanele, colocviile de istorie, mesele rotunde, expunerile, etc. consacrate unor momente cu semnificație majoră organizate pe teritoriul județului Hunedoara. În ul-

timii ani, indeosebi, au avut loc, în cadrul festivalului hunedorean „Sarmis”, sesiuni anuale ale muzeelor hunedorene sub genericul „Permanență și continuitate pe meleagurile hunedorene”, acțiuni ce s-au bucurat de aprecieri pozitive prin conținutul bogat de idei a comunicărilor prezentate cât și prin modul de organizare.

Ancorate ferm în opera de importanță istorică a edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, muzeele hunedorene sint angajate plenar într-o vastă și responsabilă muncă de educare și instruire a cetățenilor patriei noastre. Prin vocația lor, de a instrui și educa în spiritul respectului față de trecut, al prețuirii prezentului socialist, muzeele deschid spre viitorul comunist de mâine porți largi și generoase, spre care se îndreaptă cu pași siguri și fermi societatea noastră, aflată într-un cutezător dinamism material și spiritual.

LE CENTENAIRE DU MUSÉE DÉPARTEMENTAL HUNEDOARA—DEVA

R é s u m é

Dans l'année 1982 le Musée de Deva a cent ans accomplis depuis qu'il a été fondé. La constitution du Musée départemental de Hunedoara a été l'initiative de la „Société d'histoire et d'archéologie du département de Hunedoara”. Dans l'année 1882 ont été constitué les premiers collections, celles de minéralogie, paléontologie, d'archéologie et d'ethnographie. La fondation de musée de Deva a offrir la possibilité de la valorisation du riche patrimoine de la contrée de Hunedoara par une institution spécialisée.

Dans le 7 mai 1981, à l'occasion de l'anniversaire de 60 ans de la création du Parti Communiste Roumain, le musée départemental Hunedoara — Deva a été réouvert pour le publique, la nouvelle exposition en présentant l'évolution de l'histoire du peuple roumain de cette contrée, depuis les temps les plus reculés jusqu'à présent.